

Отже, слід зазначити, що різноманіття поглядів на правосуб'єктність указує на відсутність однозначного погляду на це поняття в юридичній науці. Ми схилиємося до думки, що правосуб'єктність є правовою властивістю особи в праві, зокрема, в цивільному, і складається з правоздатності, дієздатності та деліктоздатності. Необхідно зазначити, що у фізичної особи всі ці елементи змісту правосуб'єктності виникають не одночасно, а існують у зв'язку з віковим та вольовим факторами. Так, відповідно до ч.2 ст.25 Цивільного кодексу України цивільна правоздатність фізичної особи виникає в момент її народження, проте у випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку (ч.3 ст.25 ЦК України). Тому вже від народження людина володіє правосуб'єктністю, тобто здатністю, що характеризує її як суб'єкта права.

Література:

1. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве / С. С. Алексеев. - М. : Госюриздат, 1966. - С. 139.
2. Спиридонов Л. И. Теория государства и права : учебник / Л. И. Спиридонов. - М., 1995. - С. 185.
3. Харитонов Є. О. Вступ до цивільного права України : навч. посіб. / Є. О. Харитонов. - К. : Істина, 2006. — С. 199.
4. Бакун О. В. Громадянин як суб'єкт податкових правовідносин в умовах переходу до ринкової економіки : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Бакун. - К., 2000. - С. 84-86.
5. Архипов С. И. Субъект права: теоретическое исследование / С. И. Архипов. -СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. - С. 131.
6. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заїки. - К. : КНТ, 2006. -С. 82.

Додусенко Н.

(наук. кер. – к.ю.н., доцент кафедри правознавства Горошко А. А.)
студентка V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРол "Україна"

Права власності на землю в Україні: особливості нормативної регламентації

Особливим об'єктом права власності в Україні є земля, яка є найціннішим природним ресурсом, основним компонентом довкілля і, водночас, основним засобом виробництва в сільському та лісовому господарстві, місцем розташування виробничої та соціальної інфраструктури, нерухомим майном в цивільно-правових відносинах. Набуття та реалізація прав на землю і земельні ділянки забезпечує існування людини як біологічної та соціальної істоти. Право власності на землю є важливою гарантією реалізації економічних, соціальних, рекреаційних, естетичних прав та інтересів осіб. Актуальність даної теми обґрунтовується постійно зростаючою зацікавленістю встановлення режиму власності на землю, з метою здійснення господарської діяльності фізичними і юридичними особами на земельних ділянках.

Сьогодні існують державна, приватна та комунальна власність на землю. Земля визнана нерухомим майном, вона стала предметом купівлі-продажу, міни, дарування, іпотеки, здійснення інших угод. Право власності є найбільш повним правом на майно. За своєю правовою природою – це одне з основних речових прав. Виступаючи як об'єкт права власності, земля набуває особливих правових рис: вона стає "майном" або "реччю" – тим предметом цивільного, а тепер і земельного права, що відрізняють особливі юридичні ознаки.

Відповідно до земельного законодавства України право власності на землю містить у собі право володіння, користування й розпорядження земельною ділянкою. Таким чином,

володіння, користування та розпорядження є невід'ємними складовими одного права – права власності.

Особи, що мають у власності земельну ділянку, мають право розпоряджатися нею вільно, якщо на підставі закону відповідні землі не виключені з обороту або не обмежені в обороті.

Окремі наукові та практичні аспекти права приватної власності на землю вже знайшли своє відображення у працях таких науковців: П. Кулинич, В. Курила, М. Ковтуна.

Відповідно до ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства мають різні за обсягом права щодо набуття землі у власність. Так, громадяни України можуть мати у власності будь-які землі, передача яких у власність передбачена Земельним Кодексом України. Іноземні особи та особи без громадянства не можуть набувати у власність землі сільськогосподарського призначення. Якщо землі сільськогосподарського призначення вони прийняли у спадщину, то протягом року ці землі підлягають відчуженню. Земельні ділянки, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, можуть перебувати у цих осіб на праві приватної власності [1].

Юридичні особи теж можуть бути суб'єктами права приватної власності на земельні ділянки. Земельні ділянки згідно зі ст. 82 Земельного кодексу України набувають у власність для здійснення підприємницької діяльності у разі придбання їх за договорами купівлі-продажу, дарування та за іншими цивільно-правовими угодами; внесення земельних ділянок їх засновниками до статутного фонду; прийняття спадщини; виникнення інших підстав, передбачених законом.

Підставою виникнення права власності на землю є юридичний факт, із яким закон пов'язує виникнення цього права. Згідно із Земельним кодексом України до юридичних фактів, на підставі яких виникає право приватної власності на землю, належать: рішення органу влади про передачу земельної ділянки громадянину в приватну власність; цивільно-правова угода; успадкування земельної ділянки.

Особливістю зазначених юридичних фактів є те, що за змістом вони являють собою активні дії органів влади та осіб, які набувають права власності на землю. Ці дії є складними за змістом, і вчинення їх регулюється правовими нормами, які у сукупності становлять порядок набуття права приватної власності на землю.

Проте порядок набуття права приватної власності на землю не є однаковим, оскільки залежить від підстав набуття землі у власність. Так, земельне законодавство встановлює порядок набуття права власності на землю громадянами шляхом: приватизації земельної ділянки у межах норм безоплатної приватизації; приватизації земельної ділянки в розмірі земельної частки (паю); приватизації земельної ділянки за плату; придбання земельної ділянки за давністю користування (набувальна давність); придбання земельної ділянки, що перебуває у приватній власності, на підставі цивільно-правового договору; успадкування земельної ділянки.

У державній власності перебувають усі землі України, за винятком земель, переданих у приватну і комунальну власність. Об'єктами права державної власності є не лише конкретні ділянки, а й усі землі відповідних категорій у просторових межах держави, не віднесені до комунальної і приватної власності. Відокремлення земельних площ державної власності не за ознаками місць розташування конкретних ділянок і встановлення їхніх меж на земній поверхні, а за ознаками меж державного кордону забезпечує відмежування їх від земель сусідніх держав (зовнішнє) і від земель комунальної і приватної власності (внутрішнє) [2].

Важливою особливістю права державної земельної власності є й визначення у законодавчому порядку земель, що не підлягають передачі в комунальну власність. Відповідно до ч. 3 ст. 84 ЗК України до земель державної власності, які не можуть передаватися у комунальну власність, належать: землі атомної енергетики та космічної системи; землі оборони,

крім земельних ділянок під об'єктами соціально-культурного, виробничого та житлового призначення; землі під об'єктами природно-заповідного фонду та історико-культурними об'єктами, що мають національне і загальнодержавне значення; землі під водними об'єктами загальнодержавного значення; земельні ділянки, що їх використовують для забезпечення діяльності Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України та інших органів державної влади. Зазначені землі призначені для виконання державою її внутрішніх і зовнішніх функцій. Їх використовують для задоволення інтересів усього суспільства і виконання загальнодержавних завдань. Ці землі не обмежені ні категоріями, ні розмірами площ, ні місцем розташування. Слід зазначити, що, беручи до уваги функціональне призначення використання даних земель, перелік земельних ресурсів, які не можуть передаватися у комунальну власність, не є вичерпним [3].

Суб'єктом права власності на державні землі та конкретні земельні ділянки, що входять до їхнього складу, завжди залишається держава як політико-правова організація суспільства. Землі державної власності належать державі з усіма соціальними і юридичними наслідками, що випливають з цього, а не органам представницької або виконавчої влади, які здійснюють правомочності, пов'язані з володінням, користуванням і розпорядженням ними у встановлених межах від імені та в інтересах держави.

Таким чином, відносини державної та комунальної власності на землю регулюються публічним правом, а відносини приватної власності – суб'єктами. Суб'єктами права державної власності на землю виступають органи державної влади у межах, встановлених законодавством України, та юридичні особи, а комунальної власності – територіальні громади села, селища, міста, які здійснюють правомочності власника як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування у порядку, встановленому законом.

Підставами припинення права власності на землю є юридичні факти, із якими закон пов'язує припинення правовідносин права земельної власності. Земельний кодекс України визначає юридичні факти, що зумовлюють припинення права державної, комунальної і приватної власності на землю. Підставами припинення права державної власності на землю є:

- приватизація земель, які перебувають у власності держави;
- розмежування земель державної і комунальної власності;
- передача земельної ділянки державної власності в комунальну власність.

Підставами припинення права комунальної власності визнаються:

- приватизація земель, які перебувають у комунальній власності;
- передача земельної ділянки комунальної власності у власність держави.

Загальною підставою припинення права державної і комунальної власності на землю є укладання уповноваженими органами цивільно-правових угод про перехід права власності на земельну ділянку, у тому числі й відповідно до міжнародних договорів. Право приватної власності на землю може бути припинене з підстав, передбачених ст.140 Земельного кодексу України.

Ураховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що після набрання чинності Земельного кодексу України, чинне законодавство отримало спрямування на закріплення легалізації приватної власності на землю, подальший розвиток інституту речових та інших прав на землю, визнання землі як нерухомого майна, у якому сполучаються риси природного об'єкта і товарно-матеріальної цінності. Також змінена система підстав і порядок виникнення, зміни й припинення прав власності на землю, що спрямований на посилення гарантій власників земельних ділянок.

Література:

1. Земельне право. Академічний курс: підручник / за ред. В.І. Семчика і П.Ф. Кулинич. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2011, – 242 с.
2. Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи / Держкомзем України. – К.: Юмана, 2011. – 208 с.

3. Ковтун М. Г. Земельне право / М.Г. Ковтун. – К.: Юмана, 2013. – 208 с.

Дрюк О.

(наук. кер. – адвокат, к.ю.н., доцент,
завідувач кафедри правознавства Кальян О. С.)
*студентка V курсу спеціальності «Право»
Полтавського інституту економіки і права
ВНЗВМУРoЛ “Україна”*

Спадкування за законом в Україні та Франції: порівняльний аналіз

Кожному члену суспільства повинна бути гарантована можливість жити, працювати, накопичувати майно з думкою, що в разі його смерті все придбане відійде близьким згідно з його волею або згідно із законом. Ще давнім римлянам були відомі два види спадкування: за заповітом або за законом. При цьому найдавнішим видом спадкування було спадкування без заповіту, тобто за законом.

Цивільний кодекс України 2003 року (далі – ЦК України) [1] також передбачає два види спадкування: за заповітом або за законом. У разі спадкування за заповітом воля спадкодавця виражається у заповіті. При спадкуванні за законом до спадкування закликаються особи, яких законодавець називає спадкоємцями.

Що стосується науково-правових досліджень у спадкуванні взагалі, то цією проблематикою займалися такі вчені, як О.Є. Блінков [2], І.А. Краюшкін [3], О.В. Гренкова [4], К. Бик [5]. Також ці питання викладені в підручниках цивільного та торгового права зарубіжних країн під ред. Є.А. Васильєва та А.С. Комарова [6], під ред. В.В. Безбаха і В.К. Пучинського [7], С.І. Шимона [8] та ін. В умовах становлення ринкової економіки збільшилась роль права приватної власності та порядку її спадкування, тому необхідно реформувати чинне законодавство, розробити правовий механізм, який належним чином міг би захистити права та законні інтереси громадян, що неможливо без всебічного розгляду правової природи та особливості спадкування правових відносин. Тому метою цієї наукової праці є виявлення спорідненостей і відмінностей, які існують у правовому регулюванні спадкування в Україні та Франції. Франція вибрана для порівняння не випадково, бо, по-перше, як і Україна, вона належить до континентальної правової сім'ї, а по-друге, Франція входить до Європейського Союзу, до якого прагне й Україна.

І в Україні й у Франції правова природа спадкування закріплена в Цивільному кодексі, а саме: книга 6 «Спадкове право» ЦК України, а у Франції Титул 1 «Про спадкування» та Титул 2 «Про договори дарування та про заповіти» ЦК Франції. В Україні та Франції існують спільні підходи щодо спадкування.

1. Основним змістом правил про спадкування за законом є:

- коло спадкоємців;
- черговість спадкоємців;
- розмір спадкових часток.

2. Кожна наступна черга спадкоємців одержує право на спадкування в разі відсутності спадкоємців попередньої черги (ч.2 ст.1258 ЦК України, ст.734 ЦК Франції).

3. Існує спадкування за правом подання.

Відмінності між спадкуванням за законом в Україні та Франції полягають у такому:

1. В Україні в разі відсутності спадкоємців за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, відмови від її прийняття спадщина переходить у власність територіальної громади (ст.1277 ЦК України).

У Франції в разі відсутності спадкоємців спадщина переходить до держави, яка повинна бути введена у володіння нею згідно з ст.724 Цивільного кодексу Франції (далі – ЦК Франції) [9].